

Ludwika Konieczna-Nowak

Preferencje muzyczne a właściwości psychiczne młodzieży w świetle wybranych badań empirycznych

Chowanna 1, 87-98

2014

Artykuł został opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

Ludwika Konieczna-Nowak
Akademia Muzyczna im. Karola Szymanowskiego
w Katowicach

Preferencje muzyczne a właściwości psychiczne młodzieży w świetle wybranych badań empirycznych

Wprowadzenie

Muzyka w życiu młodzieży odgrywa rolę szczególną. To, co dla nastolatków kryje się w tym pojęciu, to często o wiele więcej niż szeroki wachlarz zjawisk dźwiękowych, łączących się z przeżyciami estetycznymi. Muzyka staje się wytyczną stylu życia, światopoglądu. Jest istotnym elementem wizerunku, podkreśla poczucie tożsamości i przynależności do grupy; wybory w obrębie muzyki określają pozycję w młodzieżowej społeczności. Preferowanie niektórych gatunków silnie łączy się z identyfikacją z daną subkulturą. Wybory muzyczne są rozmaicie wartościowane w zależności od środowiska, ocenie często podlega nie tyle gatunek, ile jego słuchacze. Na podstawie podobieństw w tym zakresie młodzi ludzie zawierają przyjaźnie¹. Zwolennicy danego stylu nierzadko mają w pogardzie fanów innych nurtów. Emocje związane z tymi zagadnieniami bywają niezwykle gorące. Wykonawcy muzyczni stają się autorytetami, podziw słuchaczy prowadzi do chęci naśladowania zachowań gwiazd muzycznych. Kontakt z muzyką i jej kulturową otoczką staje się ważnym wyznacznikiem jakości życia współczesnych nastolatków (jakość życia ujmuję tutaj zgodnie z definicjami utożsamiającymi ją z subiektywnym poczuciem stopnia zaspokojenia potrzeb indywidualnych²).

1 M. Selfhout et al.: *The Role of Music Preferences in Early Adolescents' Friendship Formation and Stability*. „Journal of Adolescence” 2009, no. 32.

2 J. Trzebiatowski: *Jakość życia w perspektywie nauk społecznych i medycznych*. „Hygeia Public Health” 2011, no. 46 (1).

Ciekawego materiału na temat preferencji muzycznych młodzieży dostarczyły badania ankietowe Barbary Kamińskiej³, dotyczące uczniów polskich szkół podstawowych i liceów (z pominięciem uczniów kształconych w systemie szkolnictwa muzycznego). Okazuje się, że większość badanych właśnie muzykę wymienia jako swoją największą pasję. Młodzież, określając funkcję muzyki, uznaje, że jest ona przede wszystkim relaksacyjno-terapeutyczna, zaraz potem – rozrywkowa, a także – odwołam się do kategorii zaproponowanych przez badaczkę – koncentrująca, rozwojowa, poznawcza, „ucieczkowa”, egzystencjalna, integracyjna, metafizyczno-transcendentalna, emocjonalno-ekspresyjna, stymulująco-mobilizująca, estetyczno-kontemplacyjna, komunikacyjna⁴. Szczególne miejsce w opiniach młodych ludzi zajmuje słuchanie muzyki w chwilach zmęczenia, także przed snem, podczas odrabiania lekcji, w czasie spędzonym z rówieśnikami, w drodze do i ze szkoły⁵. Polskie nastolatki nie różnią się pod tym względem od swoich amerykańskich rówieśników. Barbara Crowe⁶, odwołując się do badań amerykańskich, stwierdza, że czynnikami uruchamiającymi chęć słuchania muzyki jest potrzeba relaksu i „odstresowania”, zabicia nudy, zapomnienia o problemach i pozbycia się psychologicznego bólu oraz poprawa relacji interpersonalnych.

Preferencje muzyczne są wśród nastolatków zaskakująco trwałe; choć konkretni ulubieni wykonawcy zmieniają się często, to jednak młodzi słuchacze pozostają przy jednym, wybranym stylu muzycznym⁷. Co więcej, preferencje muzyczne oraz wartościowanie muzyki łączą właściwie całą młodzież, bez względu na ewentualne doświadczone przez nią problemy. Opinie podobne do przytoczonych poglądów uczniów szkół ogólnokształcących formułują nastolatkowie niepełnosprawni⁸, ci walczący z zaburzeniami psychicznymi⁹, a tak-

3 B. Kamińska: *Miejsce muzyki w życiu młodzieży*. W: *Psychologiczne podstawy kształcenia muzycznego*. Red. M. Manturzevska. Warszawa: Akademia Muzyczna im. F. Chopina, 2001.

4 Ibidem, s. 66.

5 Ibidem, s. 67.

6 B.J. Crowe: *Music Therapy for Adolescents with Emotional/Behavioral Disturbances*. In: *Music Therapy for Children, Adolescents, and Adults with Mental Disorders. Using Music to Maximize Mental Health*. Eds. B.J. Crowe, C. Colwell. Silver Spring: American Music Therapy Association, 2007.

7 J. Mulder et al.: *The Soundtrack of Substance Use: Music Preference and Adolescent Smoking and Drinking*. „Substance Use & Misuse” 2009, no. 44 (4).

8 Z. Konaszkiewicz: *Opinie młodzieży niepełnosprawnej na temat kontaktów z muzyką*. W: *Muzyka w życiu osób niepełnosprawnych*. Red. Z. Konaszkiewicz. Warszawa: Akademia Muzyczna im. F. Chopina, 2004, s. 38.

9 H. Cesarz: *Stosunek do muzyki młodzieży chorej na schizofrenię*. „Zeszyty Naukowe Akademii Muzycznej im. K. Lipińskiego we Wrocławiu” 1988, nr 45.

że nastolatkarze, którzy uznawani są za jednostki niedostosowane społecznie¹⁰.

Na liście obowiązujących dziś trendów muzycznych znajdujących uznanie u młodzieży wyszczególnić można: odmiany muzyki elektronicznej (jak ambitna, trance, techno), gatunki rocka (na przykład emo-rock, indie-rock, różne oblicza metalu), komercyjne, eklektyczne, lansowane przez media utwory określane ogólnie mianem popu, hip-hop i rap, tzw. muzyka świata (współczesny folk), reggae, blues. Choć niektóre z nich wydają się tracić na popularności i należeć do nurtów dominujących w ubiegłych dekadach, to jednak obecność tych trendów – bywa że marginalna – należy uznać za niewątpliwą. Być może powodem takiej sytuacji jest fakt, że preferencje muzyczne kolejnych pokoleń często pozostają zbliżone, zatem dzieci fanów bluesa czy metalu prawdopodobnie podtrzymają tradycje rodzinne w tym zakresie¹¹.

Na podstawie przytoczonych faktów, a także codziennych obserwacji, można, jak się wydaje, wysnuć wniosek, że dorośli pełniący wobec młodzieży funkcje opiekuńcze, wychowawcze i edukacyjne powinni wykazywać żywe zainteresowanie młodzieżową muzyką. Niestety, nie zawsze tak jest. Często mamy do czynienia z brakiem zrozumienia współczesnych zjawisk muzycznych w pokoleniach opiekunów, niechęcią przed estetyczną charakterystyką nowych nurtów muzycznych, oporem, a czasem nawet strachem czy zgorznięciem. Szczególnie niektóre rodzaje muzyki popularnej, jak hip-hop, rap czy metal, traktowane bywają przez dorosłych jako synonim braku wartości, agresji, „zła”. Nierzadko słyszy się popularne opinie o zgubnym wpływie słuchania muzyki pewnych gatunków na funkcjonowanie społeczne. Celem niniejszego tekstu jest dokonanie przeglądu badań dotyczących zarówno takich właśnie uproszczonych przekonań, jak i faktycznych relacji między słuchaną muzyką a indywidualnymi właściwościami fanów, a na podstawie wyników owych badań – sformułowanie wniosków.

10 B. Studolska-Cieślik: *Zainteresowania i wrażliwość muzyczna młodzieży niedostosowanej społecznie*. W: *Muzykoterapia w agresji, lęku i cierpieniu. Międzynarodowe Jubileuszowe Sympozjum Muzykoterapii, 20–21 listopada 1998 r.* Red. S. Sidorowicz, P. Cylulko. Wrocław: Akademia Muzyczna im. Karola Lipińskiego we Wrocławiu, 2000.

11 T. ter Bogt, L. Keijsers, W. Meeus: *Early Adolescent Music Preferences and Minor Delinquency*. „Pediatrics” 2013, no. 131 (2); T. ter Bogt et al.: *Intergenerational Continuity of Taste: Parental and Adolescent Music Preferences*. „Social Forces” 2013, no. 90 (1).

Stereotypowy obraz słuchaczy wybranych gatunków muzycznych

We wstępie do niniejszego tekstu odwołano się do popularnych, obiegowych opinii dotyczących ewentualnego związku między słuchaniem pewnych gatunków muzycznych a funkcjonowaniem młodych osób. Opinie te należą do przekonań stereotypowych. Warto się im przyjrzeć, mając na uwadze fakt, że choć są przejawem naturalnej kategoryzacji w myśleniu człowieka, mogą stać się niebezpieczne, gdy nadmiernie uogólniają rzeczywistość i nadają jej jednostronny, uproszczony charakter¹². Ważna jest zatem świadomość ewentualnej zgodności stereotypów z rzeczywistością.

Prezentację badań związanych z zagadnieniem relacji między preferowaną muzyką a sposobem funkcjonowania proponuję rozpocząć od przyjrzenia się cechom osobowym, przypisywanym słuchaczom poszczególnych gatunków muzycznych w sposób stereotypowy. Struktura stereotypu grupowego opisywana jest jako tzw. węzeł wiążący trzy rodzaje informacji: cechy definiujące kategorię, cechy charakterystyczne dla niej (kojarzone z kategorią, lecz nie kluczowe), egzemplarze (czyli spostrzeżenia na temat jednostek będących przedstawicielami danej kategorii)¹³. Wydaje się, że w badaniu, które zostanie przytoczone, koncentrowano się szczególnie na cechach charakterystycznych, przy założeniu, że cechą definiującą jest preferencja danego gatunku muzycznego.

Interesującego materiału w zakresie związku między cechami psychofizycznymi oraz zagrożeniami rozwojowymi i społecznymi a preferencjami muzycznymi dostarczyło badanie Petera Rentfrowa i Samuela Goslinga¹⁴, którego autorzy poszukiwali stereotypowo przypisywanych cech indywidualnych (charakterologicznych, osobowościowych, intelektualnych, fizycznych) oraz potencjalnych zagrożeń rozwojowych słuchaczy poszczególnych gatunków muzycznych. Słuchaczy muzyki klasycznej, religijnej, rockowej i rapu określano zatem pod względem nasilenia występowania różnych cech i uwarunkowań.

Okazuje się, że stereotypy dotyczące osób słuchających muzyki klasycznej i religijnej są zbliżone, podobnie jak te dotyczące fanów rapu i rocka, biorąc pod uwagę takie cechy, jak: ekstrawertyzm, ugodowość/sympatyczność (ang. *agreeableness*), skrupulatność, stabilność emocjonalna, otwartość. O ile zwolennicy pierwszych dwóch nurtów postrzegani są jako osoby o wysokim poziomie ugodowości, skrupulatności i stabilności emocjonalnej, o tyle niżej są punktowani w kwestii ekstrawerty-

12 W.G. Stephan, C.W. Stephan: *Wywieranie wpływu przez grupy. Psychologia relacji*. Przekł. M. Kacmajo. Gdańsk: GWP, 2003.

13 Ibidem, s. 25.

14 P. Rentfrow, S. Gosling: *The Content and Validity of Music-genre Stereotypes among College Students*. „Psychology of Music” 2007, no. 35.

zmu; w zakresie otwartości zaś słuchacze klasyki ocenieni zostali wyżej niż słuchacze muzyki religijnej. Fani rocka i rapu kojarzą się z niższym poziomem ugodowości, skrupulatności i stabilności emocjonalnej, lecz ich otwartość i ekstrawertyzm uznawane są za wyższe. W odniesieniu do takich cech, jak konserwatyzm, religijność, inteligencja, atrakcyjność fizyczna, atletyczność i artystyczność, względne podobieństwo rysuje się między stereotypem fana rocka i rapu; brak już oczywistych podobieństw w popularnych obrazach słuchaczy klasyki i muzyki religijnej. Jako osoby najbardziej konserwatywne postrzegani są zwolennicy muzyki religijnej, po nich – klasycznej. Inteligencja większości słuchaczy widziana jest jednakowo, wyżej oceniani są odbiorcy muzyki klasycznej. Religijność odbiera się podobnie jak konserwatyzm; stereotypowa atrakcyjność fizyczna nie różnicuje zwolenników muzyki religijnej, rockowej i rapu, jedynie słuchacze klasyki odróżniają się na niekorzyść i oceniani są niżej. Zgodnie ze stereotypem, najlepiej zbudowani (atletyczni) są fani rapu, najgorzej – klasyki, artystyczność osób religijnych jest widziana równie nisko jak rapujących, nieco wyżej – ceniących rocka, najwyżej – wielbicieli klasyki.

Badaniu poddano także stereotypowe łączenie gatunków muzycznych ze skłonnościami do stosowania używek i ich preferencją. Za sympatyków piwa uznano fanów rocka i rapu; wedle stereotypu, w picu wina i drinków przodują zwolennicy muzyki klasycznej, różne rodzaje narkotyków preferowane są głównie przez fanów rocka, nieco mniej – rapu, znacznie mniej – klasyki, a najmniej – gatunków religijnych.

W podsumowaniu rezultatów opisanego badania stwierdzić można, że:

- słuchacze rapu są to osoby ekstrawertyczne, raczej otwarte, dobrze zbudowane, ceniące w życiu szacunek własny i innych, niezbyt stabilne emocjonalnie, charakteryzujące się jednocześnie niewielką wiedzą, niewygórowanymi ambicjami i brakiem sumienności oraz skłonnością do picia piwa i palenia marihuany;
- słuchacze rocka jawią się jako zdecydowanie otwarci ekstrawertycy o liberalnych poglądach, niezbyt przywiązani do religii, ceniący odwagę i ekscytację, są najsilniej wiązani z nadużywaniem narkotyków różnego typu;
- słuchacze muzyki religijnej kojarzą się z sumiennością, ugodowością i ze stabilnością emocjonalną, są bardziej niż fani rocka i rapu zamknięci i introwertyczni, mają konserwatywne poglądy, a do istotnych wartości zaliczają pokój, miłość, rodzinę, zdolność do wybaczenia; w zakresie stosowania używek osiągają najniższe rezultaty – jeśli już sięgają po używki, to wybierają wino;
- słuchacze muzyki klasycznej uważani są za introwertyków, charakteryzuje się ich jednak jednocześnie jako osoby otwarte, inteligentne, raczej religijne, nieatrakcyjne fizycznie, ceniące piękno, intelekt,

mądrość i wygodę, stroniące od narkotyków, lubiące wino i koktajle alkoholowe.

Choć przedstawiony obraz słuchaczy różnych gatunków muzyki wyłaniający się ze wspomnianego badania to jedynie uproszczona konstrukcja myślowa, a nie rzeczywistość, to jednak dalsze dociekania wskazały, że tkwi w tym obrazie ziarno prawdy.

Realny obraz słuchaczy wybranych gatunków muzycznych

Analiza dostępnych wyników badań empirycznych dotyczących rzeczywistych różnic stwierdzanych między osobami o odmiennych preferencjach muzycznych w zakresie właściwości psychofizycznych oraz realnych zagrożeń rozwojowych i społecznych dla młodego pokolenia stąd wynikających daje niejednoznaczne rezultaty, choć pewne stereotypowe przekonania są tu potwierdzane. Ponieważ przytaczane badania dotyczące stereotypowego obrazu oraz rzeczywistości przeprowadzane były w różny sposób, przy zastosowaniu rozmaitych narzędzi, stworzenie bezpośrednich odniesień między opisanym stereotypowym wyobrażeniem słuchaczy a ich realnym obrazem nie jest możliwe w całej rozciągłości. Jednak niektóre właściwości i skłonności sygnalizowane w kontekście stereotypów zostały poddane analizie także w odniesieniu do rzeczywistości.

Wspomniani już Peter Rentfrow i Samuel Gosling¹⁵, podejmując próbę znalezienia realnych korelacji między preferencją muzyczną a osobowością, przeprowadzili cykl eksperymentów. Najpierw zrealizowano badanie pozwalające na stworzenie ogólniejszych kategorii muzycznych, zawierających po kilka gatunków. Powstała następująca klasyfikacja: muzyka złożona i refleksyjna (klasyczna, jazz, blues, folk), muzyka intensywna i buntownicza (rock, heavy metal, muzyka alternatywna), muzyka pogodna i konwencjonalna (country, pop, muzyka religijna, filmowe ścieżki dźwiękowe), muzyka energetyczna i rytmiczna (rap, hip-hop, soul/funk, muzyka elektroniczna i taneczna – dance, disco). Takie ujęcie wydaje się uzasadnione w sytuacji, gdy – jak już pisałam – zmiany w dziedzinie muzyki popularnej następują bardzo szybko, a jednocześnie pewne jakości i ogólna charakterystyka gatunków nierzadko pozostają niezmiennie. Ciekawe rezultaty przyniosła kontynuacja badania, w której za cel obrano wskazanie relacji między wymienionymi kategoriami muzycznymi a cechami osobowościowymi. Uczestnikami eksperymentu byli studenci jednego z amerykańskich uniwersytetów stanowych. Przy zastosowaniu

15 P. Rentfrow, S. Gosling: *The Do Re Mi's of Everyday Life: The Structure and Personality Correlates of Music Preferences*. „Journal of Personality and Social Psychology” 2003, no. 84 (6).

standaryzowanych narzędzi psychologicznych wykazano, że preferencja muzyki złożonej i refleksyjnej pozytywnie korelowała z otwartością na nowe doświadczenia, politycznym liberalizmem i postrzeganiem siebie jako osoby inteligentnej, negatywnie zaś – z tężyzną fizyczną. Analiza wyników osób lubiących gatunki z grupy intensywnej i buntowniczej (czyli także tych uznawanych za zagrażające i pełne emocji negatywnych, jak heavy metal) wskazała, że osoby te nie przejawiają szczególnej skłonności do neurotyczności czy niezgodności; można je scharakteryzować jako otwarte na nowe doświadczenia, lubiące ryzyko, aktywne fizycznie i oceniające się wysoko. Zwolennicy muzyki pogodnej i konwencjonalnej ujawnili między innymi ekstrawertyzm, zgodność z innymi, konserwatyzm i poczucie atrakcyjności fizycznej, jednocześnie rezultaty tej grupy korelowały negatywnie z otwartością na nowe doświadczenia i liberalizmem. Wreszcie osoby z grupy ostatniej – słuchacze muzyki energetycznej i rytmicznej, zawierającej gatunki budzące wątpliwości, jak rap i hip-hop – wykazały korelację pozytywną z takimi wskaźnikami, jak ekstrawertyzm, poczucie fizycznej atrakcyjności własnej, tężyzna fizyczna i liberalizm.

Rezultaty opisanego badania znalazły swoje częściowe poparcie w innych eksperymentach, ale niektóre podobne studia nie potwierdziły tych wyników. Antonis Gardikiotis i Alexandrios Baltzis¹⁶, badając młodzież grecką, potwierdzili wnioski Rentfrowa i Goslinga, szczególnie w zakresie korelacji poszczególnych gatunków z otwartością, konformizmem, tolerancją oraz konserwatyżmem. Peter Dunn, Boris Ruyter i Don Bouwhuis¹⁷, chcąc kontynuować i uszczegółowić opisane badanie, osiągnęli jednak rezultat wskazujący jedynie na pozytywną korelację neurotyczności z muzyką klasyczną oraz otwartości z jazzem. W konkluzjach stwierdzili, że „istnieje stosunkowo niewiele rzetelnych korelacji między osobowością i preferencją muzyczną [...], natomiast istniejące korelacje są słabe”¹⁸.

Wspomniane wcześniej stereotypowe przekonanie dotyczące relacji między preferowaną muzyką a stosowaniem używek próbowali zweryfikować Juul Mulder, Tom ter Bogt, Quinten Raaijmakers, Saoirse Gabhainn, Karin Monshouwer i Wilma Vollebergh¹⁹. Przeprowadzone przez nich badanie wykazało, że słuchacze takich odmian rocka, jak punk czy hardcore, oraz reggae i niektórych form hip-hopu czy muzyki elektronicznej (jak techno i hardhouse) rzeczywiście częściej sięgają po substancje odurzające

16 A. Gardikiotis, A. Baltzis: 'Rock Music for Myself and Justice to the World!': *Musical Identity, Values, and Music Preferences*. „Psychology of Music” 2012, no. 40.

17 P.G. Dunn, B. de Ruyter, D.G. Bouwhuis: *Toward a Better Understanding of the Relation Between Music Preference, Listening Behavior, and Personality*. „Psychology of Music” 2012, no. 40.

18 Ibidem, s. 425-426, tłum. - L.K.N.

19 J. Mulder et al.: *The Soundtrack of Substance Use...*

niż sympatycy popu czy klasyki. Podobne gatunki, tj. rock, heavy metal, gothic, punk, oraz muzyka taneczna typu hip-hop, trance i techno łączą się z większą skłonnością do podejmowania działań przestępczych²⁰.

Jednym z najmroczniejszych gatunków, których młodzi słuchacze oskarżani są często o agresję i zachowania destrukcyjne czy autodestrukcyjne, jest – dziś już zdecydowanie poza nurtem najpopularniejszym – metal i jego odmiany. Badania przeprowadzone na przełomie tysiącleci w realiach amerykańskich i kanadyjskich wskazały na korelację preferencji tego gatunku z takimi przymiotami, jak asertywność, agresja, pesymizm, nadwrażliwość, poczucie niezrozumienia i osamotnienia²¹. Wymienione cechy mogą istotnie prowadzić do trudności w funkcjonowaniu społecznym oraz sprzyjać negatywnemu czy wręcz nihilistycznemu postrzeganiu rzeczywistości. Nic jednak nie wskazuje na to, by te cechy czy stany powstawały jako skutek słuchanej muzyki, raczej inklinacje tego typu prowadzą do wspomnianych wyborów muzycznych.

Rezultaty badań dotyczących ewentualnych związków między słuchaniem muzyki a ryzykiem podjęcia prób samobójczych są niejednoznaczne. Niektóre badania nie wykazują żadnych trendów w tym zakresie, inne sugerują korelacje między muzyką heavy metalową a skłonnościami autodestrukcyjnymi²². Jednocześnie jednak sympatia dla metalu nie koreluje z wyższym poziomem depresyjności niż upodobanie do innych gatunków²³. William Gowensmith i Larry Bloom²⁴ przeprowadzili badanie testujące poziom gniewu u młodzieży podczas słuchania muzyki country i heavy metal. Część uczestników deklarowała się jako fani jednego gatunku, część – drugiego. Poziom gniewu zależny był od dopasowania muzyki do indywidualnych preferencji; jeśli muzyka była z nimi zgodna, to zwolennicy zarówno country, jak i metalu nie wykazywali gniewu. Jeśli słuchana muzyka była przeciwna zgłoszonej preferencji, wówczas poziom gniewu był wyższy, lecz znów podobnie wysoki w obu grupach.

Analiza badań dotyczących nastolatków słuchających „niepokojących gatunków” pozwala stwierdzić, że dany wybór raczej nie zwiększa u młodzieży ryzyka podjęcia takich działań, jak samookaleczanie

20 T. ter Bogt, L. Keijsers, W. Meeus: *Early Adolescent Music Preferences...*

21 K. Swartz, G. Fouts: *Music Preferences, Personality Style, and Development of Issues of Adolescents*. „Journal of Youth and Adolescence” 2003, no. 32; A. Wells, E. Hakane: *The Emotional Use of Popular Music by Adolescents*. „Journalism Quarterly” 1991, no. 68.

22 F. Baker, W. Bor: *Can Music Preference Indicate Mental Health Status in Young People?* „Australian Psychiatry” 2008, no. 16 (4).

23 D. Miranda, M. Cleas: *Personality Trait, Music Preferences and Depression in Adolescence*. „International Journal of Adolescence and Youth” 2007, no. 14.

24 W. Gowensmith, L. Bloom: *The Effects of Heavy Metal Music on Arousal and Anger*. „Journal of Music Therapy” 1997, no. 34 (1).

czy samobójstwo, być może jest jednak symptomem istnienia trudności w życiu słuchacza, które stać się mogą powodem autodestrukcyjnych zachowań.

Muzyka jako odzwierciedlenie problemów codzienności

Refleksja nad przywołanymi badaniami wskazującymi możliwość istnienia korelacji między zjawiskami rodzić może pytanie: czy między czynnikami brany pod uwagę pojawia się także związek przyczynowo-skutkowy? Jaki jest jego ewentualny kierunek? Wskazanie korelacji nie daje oczywiście podstaw do formułowania odpowiedzi na te pytania. Warto zastanowić się, czy możliwe jest, iż to muzyka odgrywa rolę „wyzwalacza” szczególnych zachowań czy cech, czy też jest raczej „zwierciadłem” problemów, których młode pokolenie doświadcza w swym codziennym życiu, wynikających z kształtu świata, w jakim przyszło tym młodym ludziom żyć i rozwijać się, i jego indywidualnej percepcji.

Sami młodzi ludzie stosujący w swym życiu rozwiązania siłowe i przemoc sugerują, że to nie muzyka wyzwala agresję, lecz jest jej lustrem własnie, odbiciem trudności pojawiających się w pozamuzycznej codzienności²⁵. Podobne wnioski można wysnuć na podstawie tekstów piosenek uznawanych za ulubione i wybierane do wspólnego śpiewania przez młodzież zagrożoną niedostosowaniem społecznym. Analiza słów piosenek zaproponowanych przez zagrożoną niedostosowaniem społecznym młodzież²⁶ (wskazano piosenki takich wykonawców, jak Doda, Feel, CeHa, Mezo) pozwoliła na wyodrębnienie kategorii problemów (rozwojowych i z doświadczaną codziennością) odzwierciedlanych w muzyce i tekstach, takich jak: uczucia – w tym nadzieja, lęk, rezygnacja, gorycz, siła, wiara, niezależność, wdzięczność; działania – poszukiwanie, ucieczka, podejmowanie wysiłków; cele – marzenia, przyszłość, wartości. Problemy te stały się istotnym materiałem będącym podstawą oceny jakości życia badanych młodych ludzi. Jak bowiem sugerowali uczestnicy badania przeprowadzonego przez Susan Gardstrom²⁷, w wybieranej muzyce odbijał się obraz sytuacji obiektywnej, życiowej oraz wewnętrznej, emocjonalnej nastolatków. Dzięki treściom pozyskanym w toku badania dalsze działania terapeutyczne i wychowawcze mogły zostać odpowiednio ukierunkowane.

25 S. Gardstrom: *Music Exposure and Criminal Behavior: Perceptions of Juvenile Offenders*. „Journal of Music Therapy” 1999, no. 26 (3).

26 L. Konieczna-Nowak: *Muzykoterapia a funkcjonowanie społeczne dzieci i młodzieży z zaburzeniami emocji i zachowania*. Uniwersytet Muzyczny F. Chopina w Warszawie. 2012. Praca doktorska. Maszynopis.

27 S. Gardstrom: *Music Exposure and Criminal Behavior...*

Zamiast podsumowania – konkluzja i wskazania do dalszych badań

Czy istnieje jakikolwiek związek między preferencjami muzycznymi a funkcjonowaniem społecznym i zdrowiem psychicznym adolescentów? Dotąd nie wykazano w tym zakresie związku przyczynowo-skutkowego, istnieją jednak korelacje między niektórymi rodzajami muzyki a zachowaniami lub stanami psychicznymi.

Wnioski, jakie nasuwają się po dokonaniu przeglądu badań, podzielić można na dwie grupy. Pierwsza z nich to postulaty konieczności dalszego prowadzenia badań w tej materii. Wydaje się, że ze względu na wysoką wartość przypisywaną muzyce przez nastolatków oraz jej stałą niemal obecność w codziennym ich funkcjonowaniu badanie realnej roli, potencjału i ewentualnych zagrożeń płynących z obcowania z muzyką może przynieść wiele interesujących rezultatów, istotnych przy planowaniu i realizowaniu działań skierowanych do tej grupy. Najwyraźniej złożoność twórczości muzycznej i relacji człowieka z nią sprawiają, że zgłębienie związków między nimi jest zadaniem niełatwym. Im więcej jednak badań dotyczących tej relacji, tym pełniejszy i wyrazistszy jej obraz.

Druga kategoria wniosków to refleksje o charakterze praktycznym. Badania wskazują bowiem, że preferencja danego gatunku muzycznego może sugerować obszar ewentualnych potrzeb i szczególnie wrażliwość młodego słuchacza. Informacja ta pełnić powinna rolę wskazówki w praktyce pedagogicznej czy wychowawczej. Z pewnością znajomość popularnej muzyki i kontekstu jej istnienia jest także znakomitym punktem wyjścia rozmowy, zbudowania pozytywnej relacji i zaufania. Gdy takiej znajomości brak, warto przynajmniej wykazać otwartość, nie zamykać się na walory popowej sztuki i spróbować dostrzec jej zarówno artystyczny, jak i pozaartystyczny potencjał.

Bibliografia

- Baker F., Bor W.: *Can Music Preference Indicate Mental Health Status in Young People?* „Australian Psychiatry” 2008, no. 16 (4).
- Bogt T. ter, Keijsers L., Meeus W.: *Early Adolescent Music Preferences and Minor Delinquency.* „Pediatrics” 2013, no. 131 (2).
- Bogt T. ter et al.: *Intergenerational Continuity of Taste: Parental and Adolescent Music Preferences.* „Social Forces” 2013, no. 90 (1).
- Cesarz H.: *Stosunek do muzyki młodzieży chorej na schizofrenię.* „Zeszyty Naukowe Akademii Muzycznej im. K. Lipińskiego we Wrocławiu” 1988, nr 45.
- Crowe B.J.: *Music Therapy for Adolescents with Emotional/Behavioral Disturbances.* In: *Music Therapy for Children, Adolescents, and Adults with Men-*

- tal Disorders. Using Music to Maximize Mental Health*. Eds. B.J. Crowe, C. Colwell. Silver Spring: American Music Therapy Association, 2007.
- Dunn P.G., Ruyter B. de, Bouwhuis D.G.: *Toward a Better Understanding of the Relation Between Music Preference, Listening Behavior, and Personality*. „Psychology of Music” 2012, no. 40.
- Gardikiotis A., Baltzis A.: *‘Rock Music for Myself and Justice to the World!’: Musical Identity, Values, and Music Preferences*. „Psychology of Music” 2012, no. 40.
- Gardstrom S.: *Music Exposure and Criminal Behavior: Perceptions of Juvenile Offenders*. „Journal of Music Therapy” 1999, no. 26 (3).
- Gowensmith W., Bloom L.: *The Effects of Heavy Metal Music on Arousal and Anger*. „Journal of Music Therapy” 1997, no. 34 (1).
- Kamińska B.: *Miejsce muzyki w życiu młodzieży*. W: *Psychologiczne podstawy kształcenia muzycznego*. Red. M. Manturzevska. Warszawa: Akademia Muzyczna im. F. Chopina, 2001.
- Konaszekiewicz Z.: *Opinie młodzieży niepełnosprawnej na temat kontaktów z muzyką*. W: *Muzyka w życiu osób niepełnosprawnych*. Red. Z. Konaszekiewicz. Warszawa: Akademia Muzyczna im. F. Chopina, 2004.
- Konieczna-Nowak L.: *Muzykoterapia a funkcjonowanie społeczne dzieci i młodzieży z zaburzeniami emocji i zachowania*. Uniwersytet Muzyczny F. Chopina w Warszawie. 2012. Praca doktorska. Maszynopis.
- Miranda D., Cleas M.: *Personality Trait, Music Preferences and Depression in Adolescence*. „International Journal of Adolescence and Youth” 2007, no. 14.
- Mulder J. et al.: *From Death Metal to R&B? Consistency of Music Preferences Among Dutch Adolescents and Young Adults*. „Psychology of Music” 2010, no. 38.
- Mulder J. et al.: *The Soundtrack of Substance Use: Music Preference and Adolescent Smoking and Drinking*. „Substance Use & Misuse” 2009, no. 44 (4).
- Rentfrow P., Gosling S.: *The Content and Validity of Music-genre Stereotypes Among College Students*. „Psychology of Music” 2007, no. 35.
- Rentfrow P., Gosling S.: *The Do Re Mi’s of Everyday Life: The Structure and Personality Correlates of Music Preferences*. „Journal of Personality and Social Psychology” 2003, no. 84 (6).
- Selfhout M. et al.: *The Role of Music Preferences in Early Adolescents’ Friendship Formation and Stability*. „Journal of Adolescence” 2009, no. 32.
- Stephan W.G., Stephan C.W.: *Wywieranie wpływu przez grupy*. Psychologia relacji. Przekł. M. Kacmąjor. Gdańsk: GWP, 2003.
- Studolska-Cieślak B.: *Zainteresowania i wrażliwość muzyczna młodzieży niedostosowanej społecznie*. W: *Muzykoterapia w agresji, lęku i cierpieniu. Międzynarodowe Jubileuszowe Sympozjum Muzykoterapii, 20–21 listopada 1998r.* Red. S. Sidorowicz, P. Cyłulko. Wrocław: Akademia Muzyczna im. Karola Lipińskiego we Wrocławiu, 2000.

- Swartz K., Fouts G.: *Music Preferences, Personality Style, and Development of Issues of Adolescents*. „Journal of Youth and Adolescence” 2003, no. 32.
- Trzebiatowski J.: *Jakość życia w perspektywie nauk społecznych i medycznych*. „Hygeia Public Health” 2011, no. 46 (1).
- Wells A., Hakanen E.: *The Emotional Use of Popular Music by Adolescents*. „Journalism Quarterly” 1991, no. 68.

Ludwika Konieczna-Nowak

Music preferences and mental properties of adolescents in the light of chosen research

Summary: Music plays important part in adolescents' life. Young people tend to identify with the artists and their lifestyle; they also build friendships and social groups based on music preferences as crucial criterion. Teenagers consider music as their passion, and they use it not only for fun, but also to release tension and express emotions. Current research shows some diagnostic potential of music preferences. Teachers and other care givers are not always aware of this fact and tend to avoid or criticize music genres that they do not enjoy or understand.

This article provides with overview of the newest research results regarding music preferences and its relation to personality and substance abuse vulnerability. It discusses the findings of the studies presented and concludes that the better we know the music of young people the closer to their world experiences we can get.

Key words: adolescents, music preferences, individual characteristics

Ludwika Konieczna-Nowak

Die Präferenz für Musik vs. psychische Eigenschaften der Jugend im Lichte der ausgewählten empirischen Forschungen

Zusammenfassung: Musik spielt große Rolle im Leben der Jugend. Junge Menschen identifizieren sich gern mit Musikern und deren Lebensstil, schließen Freundschaften und bilden soziale Gemeinschaften je nach bestimmten Präferenzen für Musik. Die Teenager halten Musik für ihre Passion; sie hören Musik nicht nur um Spaß zu haben, sondern um sich zu entspannen und ihre Emotionen auszulösen. Gegenwärtige Forschungen weisen auf diagnostisches Potenzial der Vorliebe für Musik hin. Lehrer und Betreuer lassen es oft außer Betracht und üben Kritik an den Musikgattungen, die ihnen fremd sind und – ihrer Meinung nach – keine ästhetischen Werte haben, oder vermeiden sie einfach.

Der vorliegende Artikel ist eine Übersicht über ausgewählte Forschungen über Musikpräferenzen und deren Relation zur Persönlichkeit und zur Neigung für Genussmittel. Die Verfasserin bespricht die Forschungsergebnisse und gelangt zum folgenden Schluss: je besser wir die Lieblingsmusik der jungen Generation kennen lernen, desto besser begreifen wir die Art und Weise auf welche sie die Welt erfährt.

Schlüsselwörter: Musikpräferenzen, Jugend, psychische Eigenschaften